

KOHTAAMISIA

Koulurauha-aineisto 2001

Tekijät: Terhi Haiminen, Eero Salmenkivi
Tuula Severikangas (toim.)

Julkaisijat: Opetushallitus, Mannerheimin
Lastensuojeluliitto ja Sisäasiainministeriö,
Poliisiosasto

Kohtaamisia

Koulurauha ja koulun hyvä työskentelyilmapiiri syntyvät arjen vuorovaikutuksesta. Luonteva toiminta uusissa ja erilaisissa tilanteissa edellyttää avointa ja avara mieltä. Vuorovaikutustaitoja voidaan oppia ja ne vahvistavat kouluyhteisön hyväksyvää ilmapiiriä. Kaikilla pitäisi olla tunne, että on tilaa elää ja työskennellä muiden kanssa.

Suvaitsevaisen ja turvallisen opiskeluympäristön rakennusaineiksia ovat ihmissuhdetaidot, ongelmansietokyky, ristiriitojen käsittelytaito, yhteistyökyky sekä pyrkimys pitää ihmisten erilaisuutta rikastuttavana mahdollisuutena.

Suvaitsevaisuuskasvatuksen keskeisiä periaatteita ovat seuraavat toimenpiteet:

- ◆ Auta purkamaan väärät mielikuvat.
- ◆ Vältä oikein-väärin tai musta-valkoinen -arviointeja.
- ◆ Arvioi ihmistä ihmisenä, ei ulkoisten tekijöiden pohjalta
- ◆ Etsi ristiriitatilanteissa ratkaisuja, jossa kaikki voivat voittaa.
- ◆ Anna asiallista tietoa eri kulttuureista.
- ◆ Anna arvo samanaikaisesti omalle ja muille kulttuureille.
- ◆ Ohjaa tiedostamaan omat ennakkoluulot ja pohtimaan niiden syitä.

Ennakkoluulojen ja kiusaamisen on todettu johtuvan osittain vääristä tiedoista. Tieto on tärkeää, mutta irrallinen faktatiedon jakaminen ei riitä. Tietämistä ja oppimista ei voi tarkastella irrallaan tahdosta, motiiveista ja tarkoituspelistä. Koska ihmisen asenteet ovat tiedollis-emotionaalisia kokonaisuuksia, virikemateriaalissa keskeisellä sijalla ovat tunteiden ja yhteisyyden kokemisen mahdollistavat harjoitukset ja leikit. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja toiminnalliset menetelmät vähentävät ”me ja nuo toiset” -ajattelua ja hälventävät ennakkoluuloja.

Tärkeää on puuttuminen leimaaviin, stereotyyppisiin ja loukkaaviin huomautuksiin. Seuraavassa muutamia ehdotuksia siihen, miten voit puuttua halventaviin huomautuksiin:

- ◆ Ovatko kaikki sellaisia?
- ◆ Mistä tiedät, että näin on? Kuka kertoi, mistä luit, näit?
- ◆ Onko asiaa tutkittu?
- ◆ Kuka väitti sellaista ja miksi?

Kohtaamme päivittäin elämässämme erilaisia epäkohtia, mutta ilman toivoa elämästä tulisi raskasta ja ilotonta. Turvallisuutta ja viihtyvyyttä kouluyhteisöissä lisää oppilaiden ja opiskelijoiden luottamus siihen, että meidän koulussamme huomataan epäkohdat ja että kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa ja antaa oma panoksensa ongelmien ratkaisemiseen. Ihmisessä vaikuttaa luontaisesti yhteistoiminnallinen, hyväntahtoinen ja epäitsekkäs tunne, joka mahdollistaa toisen asemaan asettumisen ja hänen ajatustensa ja tuntemustensa jakamisen. Suvaitsevaisuuskasvatuksen tärkeä piirre on saada tällaiset hyväntahtoiset tunteet kasvamaan ja elämään.

Tämän materiaalin tavoitteena on herättää kouluyhteisössä ja sen erilaisissa ryhmissä keskustelua ja vuorovaikutusta. Vuorovaikutusosaamiseen sisältyy se, että ihminen pyrkii vuorovaikutustilanteessa havainnoimaan myös itseään ja omaa toimintaansa. On opittava keräämään tietoa itsestä tässä ja nyt. Kun elämme saman taivaan alla, tärkeitä kysymyksiä pohdittaviksi ovat seuraavat: Millainen olen yleensä vuorovaikutustilanteissa? Mitä tunnen? Mitä ajattelen? Miten reagoin ristiriitatilanteissa?

Virikemateriaalissa on harjoituksia ja tehtäviä sekä leikkejä, joiden avulla luokat voivat keskustella ja pohtia teemojen herättämiä ajatuksia ja tunteita.

Harjoitukset on merkitty seuraavilla symboleilla:

Lämmittelyharjoituksia

Yksilötehtävä

Parityö

Ryhmätyö

Keskustelukysymyksiä

Kustakin teemasta opettaja tai ohjaaja voi valita sopivan tehtävän tai joukon harjoituksia ja leikkejä. Kaikkiin harjoituksiin on annettu selkeät ohjeet sen tavoitteista ja tarvittavista välineistä sekä karkea arvio harjoituksen kestosta. Näin harjoitteista on helppo koota kuhunkin tilanteeseen sopiva kokonaisuus, jossa ei luonnollisesti tarvitse rajoittua yksittäisen teeman käsittelyyn kerrallaan, vaan eri aihepiireistä voidaan yhdistellä sopivia harjoituskokonaisuuksia. Virikemateriaalin lopussa on tehtäväsivuja, jotka voidaan suoraan kopioida oppilaille.

1. OIVALLUS

Keskusteluissa suvaitsevaisuudesta on helppo vain esittää puheenvuoroja syventymättä todella keskusteluun. Tällöin pyritään vain myötäilemään keskustelukumppanin hyväksymiä näkemyksiä asiasta, eikä asia juuri kosketa omaa ajattelua ja tunteita. Seuraavassa keskustelussa tai todellisessa toiminnassa mieli voi muuttua täysin. Aidossa keskustelussa ja harjoittelussa omat mielipiteet laitetaan koetukselle, asiasta yritetään vakuuttua. Vasta, jos itse omaksuu ja sisäistää jonkin ajatuksen, näkyy se myös teoissa.

Omaehtoisen oppimisen kaksi tärkeää tekijää ovat oivallus ja harjoitus. Oivaltaminen on käsittämiseen ja ymmärtämiseen liittyvä kokemus. Voimme oivaltaa esimerkiksi jonkin arvoituksen ratkaisun. Euroopalaisen kulttuuripiirin tunnetuimman arvoituksen esitti sfinksi Oidipukselle: ”Mikä on se, joka kulkee aamulla neljällä, päivällä kahdella ja illalla kolmella jalalla?”.

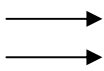
Arvoituksen ratkaisemiseen liittyy oivallus. Arvoituksessa esiintyvät vihjeet uudessa valossa ja aiemmin hajanaisilta vaikuttaneet tiedonsirpaleet liittyvät yhteen. Kun on huomannut, että aamu, keskipäivä ja ilta tarkoittavat elämänkaaren eikä vuorokauden osia, ei vastauksen keksiminen ole kovin vaikeaa. Elämänsä alussa ihminen konttaa nelinkontin, sitten kävelee kahdella jalalla, kunnes vanhuuden koittaessa usein tarvitsee keppiä. Joka on kerran keksinyt vastauksen sfinksin arvoitukseen, ei hevin unohda sitä. Oman oivalluksen valossa muodostunut ratkaisu jää mieleen.

Sen oivaltaminen, että elämme saman taivaan alla, ei välttämättä ole samanlaista kuin arvoituksen ratkaiseminen. Vaikka oivallukseen liittyy ymmärtämisen kokemus, siihen liittyy tässä tapauksessa myös paljon muita tunteita, ennen kaikkea yhteenkuuluvuuden tunne. Usein jokin arkipäiväinen tilanne – kun huomaa toisen ihmisen harmistuvan, ihastuvan tai suhtautuvan huumorilla samoin kuin itsekin tekisi – voi johdattaa oivaltamaan tämän yhteenkuuluvuuden tunteen. Vaikka tuo toinen on ruumiinrakenteeltaan, ihonvärittään, uskonnoltaan tai kulttuuriltaan erilainen, hänellä on samanlaiset inhimilliset kokemukset kuin minullakin. Tällaista oivaltamista helpottaa luonnollisesti se, jos on mahdollista olla tekemisissä erilaisten ihmisten kanssa ja pystyy pitämään oman mielensä avoimena yhteisille kokemuksille.

Vakuuttumista edistää, jos asia on tuttu ja läheinen. Jos mielikuvat ja oivallukset vähemmistöjen sortamisesta tai huumeiden haitoista liittyvät vain muihin maihin ja maanosiin, ei niistä juuri ole paljon apua elämän tositalanteissa. Tiedotusvälineistä saatu tai muu kirjatieto ei myöskään tee asiasta omaa.

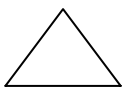
Suomessa esimerkiksi kuolee 50 pyöräilijää vuodessa ja 1500 loukkaantuu vakavasti. Vaikka kyseessä on meidän maattamme koskeva tilasto, voi tällä tiedolla perusteltujen turvaohjeiden ottaminen omaehtoisesti olla vaikeaa. On niin paljon helpompaa ajatella, että eihän se minua koske. Niin tosin ajattelivat myös ne 1550 vuodessa - ennen kuin onnettomuus sattui kohdalle.

Mitään helppoa ratkaisun oivaltamista ei takaa luonnollisesti sekään, että ongelma esiintyy omassa lähipiirissämme. ”Niinhän kaikki muutkin tekevät”, on usein kuultu selitystä erilaisille ajattelemattomuuksille. Asioiden ottaminen omaksi on vaikeaa, koska oman tien kulkeminen ei ole sellaista suurta seikkailua kuin mainonta ja viihdeteollisuus usein antavat ymmärtää. Se on omaan vakuuttumiseen perustuvien pienten arkisten asioiden tekemistä: sanoa ei jollekin tyhmälle jutulle, olla kaveri erilaiselle, jättää toisen haukkuminen väliin, olla kiusatun puolella – varmasti melkein joka päivälle voi kirjoittaa pitkän listan tällaisista asioista.

Keskustelunaiheita

- ◆ Osaanko luoda vuorovaikutuksellani yhteyden toiseen ihmiseen? Milloin yhteyden saaminen toiseen ihmiseen on vaikeaa?
- ◆ Osaanko välittää viestini ymmärrettävästi? Tulenko yleensä ymmärretyksi?
- ◆ Osaanko luoda omalla vuorovaikutuksellani sellaisen ympäristön, jossa ihmiset uskaltavat olla omana itsenään? Onko koulussa kaikille samanlaiset säännöt?
- ◆ Miten voin oppia kuuntelemaan ja havaitsemaan eri tavoin sekä ymmärtämään toisia ihmisiä paremmin?
- ◆ Havaitsinko tekemiemme harjoitusten kautta jotain uusia piirteitä itsessäni?
- ◆ Millaisissa tilanteissa tunnet olevasi voittaja? Miltä häviäjältä tai voittajasta tuntuu?

Lohikäärme Kiinasta

Tavoite: Kokeilla, miten löydän ryhmäni kanssa tavan toimia ja liikkua yhdessä.

Aika: 10 minuuttia.

Välineet: Pilli, jolla voi antaa aloitus- ja lopetusmerkin.

Osallistujat muodostavat lohikäärmeen tekemällä jonon, jossa takimmainen ottaa käsillään edessään olevaa vyötäisiltä ja tämä taas edessään olevaa. Lohikäärmeen pää, ensimmäinen osallistuja, yrittää ottaa kiinni hännän eli viimeisen osallistujan. Harjoituksen vaikeutta voidaan lisätä muodostamalla useampia lohikäärmeitä, jotka voivat metsästä omaa tai muiden lohikäärmeiden pyrstöä.

Syy ja seuraus

Tavoite: Keskittyä kuuntelemaan ja keksiä syitä erilaisille tapahtumille. Samalla osallistujat heräävät pohtimaan erilaisten tapahtumien ja syiden yhteen liittymistä. Viihdyttävä harjoitus, joka virittää mielikuvitusta.

Aika: 10 minuuttia.

Harjoituksen ohjaaja aloittaa ketjutarinan aloittamalla lauseen esim. ”Luokkatoverini oli tänään poissa koulusta, koska...” Seuraava osallistuja jatkaa tarinaa kertomalla syyn, miksi luokkatoverini oli tänään poissa koulusta. Esimerkiksi: ”Luokkatoverini oli tänään poissa koulusta, koska hän ei ollut lukenut kokeisiin...” Seuraava osallistuja kertoo tarinaa edelleen, miksi luokkatoveri ei ollut lukenut kokeisiin ja päättää lauseensa sanalla ”koska”. Tarina kulkee kaikkien leikkijöiden kautta. Leikkijä täydentää lausetta siitä, mihin edellinen jäi kertomalla tapahtuman syyn. Tarinaa voidaan edelleen kierrättää uudelleen. Lopuksi tarina kulkeutuu harjoituksen ohjaajalle, joka päättää tarinan. Harjoituksen voi aloittaa ja lopettaa millä tahansa lauseella.

Purkuvinkkejä

Muodostuiko ketjutarinasta juonellista tarinaa? Mitkä asiat vaikuttivat tarinan kulkuun? Oliko tarinassa taitekohta, joka muutti juonen täysin? Syvemmin analysoitaessa voidaan pohtia, millaiset lauseet tarjosivat parhaan selityksen. Keksittiinkö selityksiä vain kevyesti vai pyrkikö joku todella paneutumaan tarinaan?

Mitä kuuluu?

Tavoite: Tehdä havaintoja itsestä ja omista kuuntelutottumuksista tässä ja nyt. Lisäksi voidaan pohtia keinoja ottaa toinen huomioon keskustelutilanteessa.

Aika: 25 minuuttia.

Välineet: Pilli, aloitus- ja lopetusmerkin antamista varten.

Jokainen ryhmän jäsen ottaa itselleen parin. Kumpikin saa vuorollaan toimia puhujana ja kuuntelijana. Parit sopivat keskenään, kumpi puhuu ensin. Puhuja saa muutaman minuutin mieltä, mistä itselleen tärkeästä asiasta hän haluaa kertoa. Harjoituksen ohjaaja antaa aloitusmerkin kaikille pareille. Vain puhuja saa puhua, kuuntelija keskittyy äänettömästi kuuntelemaan. Kun puhuja on kertonut omaa asiaansa n. 1-2 minuutin ajan, harjoituksen ohjaaja antaa merkin, jonka kuultuaan puhuja lopettaa asiansa kertomisen. Tarinat voivat siis jäädä keskenkin. Kun puhuja on lopettanut, pyydetään kuuntelijoita toistamaan puhujan kaksi viimeistä virkettä. Pyynnön tulee tulla kuuntelijoille yllätyksenä! Tämän jälkeen vaihdetaan rooleja. Koska kuuntelija tietää nyt, mitä tuleman pitää, häntä pyydetään toistamaan kolme viimeistä virkettä.

Purkuvinkkejä

Muistitteko virkkeet? Oliko toisella kerralla helpompaa? Miksi? Mitä teitte helpottaaksenne kuuntelua (ilmeet, eleet, sanalliset viestit)? Mitkä tekijät estivät kuuntelemista? Siirrytään käsittelemään kuuntelemisen estämistä (keskittymättömyys/ajattelevuus puhetta nopeammin, ennakkoluulot suhteessa aiheeseen/sanastoon/puhujaan, muut häiriötekijät) ja edistämistä (keskittyminen ja kuunteluun antautuminen, kuuntelun suunnitteleminen/mitä puhutaan, puhujan huomioon ottaminen/miten puhutaan).

2. SAMANLAISUUS

Me ihmiset elämme saman taivaan alla ja olemme monella tavalla samanlaisia. Joskus luullaan, että eri ihmisryhmiä erottavat suuret perinnölliset erot, mutta kaikkien ihmisten geeniperimä on hyvin samankaltainen. Geneettiset erot ihmisryhmien välillä eivät myöskään juuri noudata ihmisten ulkonäölle ja ihonväriin perustuvia jakoja esimerkiksi valko- ja mustaihoisiin ”rotuihin”. Muun muassa suomalaisilla on toki omat geneettiset erityispiirteensä, tiettyjä perinnöllisiä sairauksia ei esimerkiksi esiinny juuri muualla kuin meillä. Nämä piirteet erottavat meidät suomalaiset vaikkapa tietyistä Kenian heimoista ja ruotsalaisista. Geneettisesti tarkasteltuna eri ”rotujen” väliset erot ovat kaiken kaikkiaan pienempiä kuin erot samaan ”rotuun” kuuluvien yksilöiden välillä.

Ihmisten erilaisuus ei määräydy ensi sijassa perimän mukaan, ihmiset tekevät erot itse. Tärkein eroja määrittävä tekijä on kulttuuri. Se sisältää koko tietyn ihmisryhmän elämäntavan uskonnosta, tieteestä ja taiteesta aina arkipäiväisimpiin käyttäytymissääntöihin ja tapoihin asti. Vaikka kulttuurien välillä on suuria eroja, niillä on tiettyjä yhteisiä rakenteita: ensinnäkin käsitys siitä, mitä maailma on ja mikä on ihmisen paikka siinä, toiseksi moraalit, jotka kertovat, miten pitää toimia – mikä on oikein, mikä väärin, ja kolmanneksi kasvatustavat, jonka avulla uudet sukupolvet otetaan mukaan yhteisön toimintaan.

Kulttuurit eroavat toisistaan. Nykyaikana elämme kuitenkin maailmassa, jossa kiihtyvä kansainvälinen vuorovaikutus talouden ja tiedonvälityksen kautta yhdistää eri kulttuureja. Vaikka kulttuurit ovat yleensä aiemminkin olleet keskenään vuorovaikutuksessa, nykyajan sanotaan tulleen monikulttuuriseksi, koska tämä vuorovaikutus on kiihtynyt ennen kokemattomalla tavalla.

Ainutlaatuisuutta tai erilaisuutta ei tarvitse etsiä eri kulttuureista asti. Olemme kaikki yksilöitä omine erilaisine ominaispiirteinemme. Yksi on pitkä ja toinen lyhyt, yksi lihava ja toinen laiha, yksi haluaa seurata, toinen puolestaan viihtyy yksikseen. Erilaisuus ja poikkeavuus aiheuttavat usein pelkoa, joka voi saada meidät käyttäytymään syrjivästi. Olemme kaikki erilaisia, mutta kaikki ihmisiä, jotka tarvitsevat sitä, että toiset tunnustavat heidän ihmisarvonsa sekä oikeutensa olemassaoloon ja erilaisuuteen.

Erityisen haastava erilaisuuden muoto on sellainen, joka rajoittaa vahvasti omaa elämää. Aiemmin tällaiset rajoitukset perustuivat usein yhteiskunnalliseen asemaan. Tietyille ihmisryhmille vain jotkut yhteisistä asioista olivat mahdollisia. Orjanomistusyhteiskunnassa, vaikkapa Yhdysvaltojen etelävaltioissa 1800-luvun sisällissotaan asti, orjaksi syntynyt eli lähes aina koko loppuelämänsä orjana. Jatkuva epäkohta on se, että naisten on edelleen useissa osissa maailmaa lähes mahdotonta saada samoja koulutusmahdollisuuksia ja työpaikkoja kuin miesten. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset kieltävät nykyään orjuuden ja pyrkivät turvaamaan eriväristen tai eri sukupuolta olevien ihmisten tasapuoliset koulutus- ja työmahdollisuudet. Erilaisten ihmisten yhteiskunnallinen tasa-arvo ei kuitenkaan ole läheskään toteutunut. Työtä tasa-arvon puolesta on paljon jäljellä.

Tasa-arvosta on kysymys myös silloin, kun sairaudesta, vammasta tai muusta syystä johtuvat liikunnan rajoitukset vaikeuttavat elämää, koulunkäyntiä, osallistumista työelämään tai harrastus- ja vapaa-ajan toimintaan. On tärkeää, ettei tällaiseen erilaisuuteen lisäksi liity syrjintää ja oikeuksien riistoa. Eläminen saman taivaan alla merkitsee jokaisen oikeuksien kunnioittamista, rajoitusten huomioonottamista ja aitoa välittämistä, joka saa meidät välttämään loukkaavaa kielenkäyttöä tai syrjivää käyttäytymistä ja jonka avulla voimme pyrkiä takamaan mahdollisimman tasavertaiset mahdollisuudet kaikille.

Keskustelunaiheita

- ◆ Mikä on mielestäsi tärkein erilaisuutta aiheuttava tekijä? Ikä? Sukupuoli? Ajatusmaailma? Sairaus? Asuinpaikka? Koulutus?
- ◆ Mihin ryhmiin kuulumisesta olet ylpeä? Mitä häpeät?
- ◆ Mistä asioista ajattelet eri tavalla ollessasi yksin tai ryhmässä?
- ◆ Millaista erilaisuutta on maailmassasi? Oletko tekemisissä eri-ikäisten ihmisten kanssa? Missä? Onko ystäväpiirissäsi eri kansalaisuuksia olevia henkilöitä? Entä eri tavalla vammautuneita henkilöitä?
- ◆ Voitko kuvitella itseäsi erilaisena? Jos muuttaisit maahan, jossa olisit lähes ainoa suomalainen, millaista suhtautumista toivoisit?
- ◆ Mikä on vahvin aistisi? Minkä aistin puuttuminen köyhdyttäisi elämäsi eniten? Mikä aisti on tärkein länsimaiselle nykyihmiselle? Entä luonnonkansoille?

Espanjalainen kauppa

Tavoite: Käyttää mielikuvitusta ja omaa kehoa apuna sanattomassa kommunikoinnissa.

Aika: 15 minuuttia.

Välineet: Harjoituksen vetäjä voi valmiiksi kirjoittaa ostettavia tuotteita tai ajatuksia lapuille.

Yksi osallistujista asettuu tiskin taakse espanjalaiseen kauppaan. Vapaaehtoiset osallistujat ovat turisteja ja jonottavat tiskille ostaakseen tavaroita. Espanjalainen myyjä ei osaa eikä ymmärrä kieltäsi, joten turistit yrittävät elein, ilmein ja liikkein näyttää, minkä tavaran haluaisivat ostaa. Jos myyjä ei kehonkieltä millään muotoa ymmärrä eli keksi, mitä ostaja haluaa, hänen on siirryttävä jonon hännille ja hän muuttuu asiakkaaksi. Jonon ensimmäisestä tulee seuraava myyjä.

Muunnos

Yritetään selittää jokin muu asia toiselle ihmiselle, joka ei puhu samaa kieltä. Esimerkiksi Minulla on tänään syntymäpäivä ja täytän 15 vuotta.

Purkuvinkkejä

Ne, jotka eivät itse osallistuneet espanjalainen kauppa -harjoitukseen, voivat kertoa havaintojaan, millaisissa tilanteissa myyjä helpommin ymmärsi asiakasta? Mitä ostajat tekivät, kun he eivät tulleet ymmärretyiksi? Minkä ostoksen oivaltaminen oli itsellesi helpointa tai vaikeinta?

Istuva jalkapallo

Tavoite: Tutustua harjoitukseen, johon liikuntaesteisetkin voivat ottaa osaa, harjoitella tarkkaavaisuutta ja yhteistyötaitoja.

Aika: 15 minuuttia.

Välineet: 2 jalkapalloa tai muuta isokokoista palloa.

Ryhmäjako: Ringissä istuvat oppilaat tekevät yksi-kaksi -jaon. Ykköset muodostavat oman joukkueensa ja kakkoset omansa. Osallistujat istuvat ringissä siten, että joka toinen kuuluu ykkösjoukkueeseen ja joka toinen kakkosjoukkueeseen.

Harjoituksen ohjaaja lähettää toisen jalkapallon liikkeelle vasemmalle puolelle siten, että pallon ottaa kiinni ykkösjoukkueen jäsen. Palloa kierrätetään ringissä joukkueen jäseneltä toiselle, pallon voi yrittää heittää tai antaa kädestä käteen. Harjoituksen ohjaaja lähettää toisenkin jalkapallon rinkiin. Tämä pallo lähtee ohjaajan oikealle puolelle ja kiertää kakkosjoukkueen jäseniltä toiselle. Se joukkue voittaa, joka saa omaa palloaan kierrätettyä pisimpään ilman, että se putoaa. Toisen joukkueen palloon ei myöskään saa koskea ja pallon kierrätyksen on tapahduttava järjestyksessä pelaajalta toiselle. Omalta paikaltaan ei saa nousta, vaan palloa kierrätetään tuolilla istuen.

Purkuvinkkejä

Harjoituksen avulla huomataan, miten joukkue voi päästä yhteistyöllä voittoon. Tällöin kaikkien on kierrätettävä palloa helpoilla liikkeillä, jotta oman joukkueen jäsen saa sen kiinni nousematta penkistä. Harjoitus vahvistaa myös malttia ja tarkkaavaisuutta.

Tehtävän jälkeen voidaan yhdessä miettiä lisää harjoituksia ja leikkejä, joihin liikuntaesteiset tai muuten vammautuneet voivat ottaa osaa.

Äffiä suuffa

Tavoite: Kokeilla erilaisia puhetapoja.

Aika: 10 minuuttia.

Välineet: Omenoita tai muita hedelmiä, luettavia tekstinpätkiä.

Tämä harjoitus testaa myös itsensä likoon laittamista ja madaltaa kynnystä nauraa itselleen! Se edellyttää osallistujilta kohtalaista itsetuntoa tai huumorintajua, joten se ei välttämättä sovellu kaikille ryhmille. Tässä harjoituksessa on etukäteen syytä kiinnittää huomiota myös erilaisiin ruoka-aineallergioihin. Osallistujille varataan omenoita tai muita riittävän suurikokoisia hedelmiä. Osallistuja asettaa hedelmän suuhunsa ja yrittää lukea lyhyttä tekstinpätkää mahdollisimman selvästi. Harjoitus tehostuu, jos tekstikatkelmat ovat vaikeasti äänntyviä ja sisältävät esimerkiksi paljon hankalia sivistyssanoja. Harjoitusta voidaan myös kokeilla lisäämällä jokaiseen sanaan f-äänteitä, puhumalla siten, että huulet ovat koko ajan yhdessä, suu suuresti ammoltaan tai kuiskaamalla.

Purkuvinkkejä

Harjoituksen aikana huomataan, miten tärkeää on kuunnella tarkasti ihmistä, jolla on puhevaikeuksia. Samalla itse koetaan, miten hankalaa on puhua, jos on jokin puhevaikeus. Yhdessä voidaan pohtia, mistä syystä on olemassa erilaisia puhevaikeuksia. Entäpä miksi joku puhuu koko ajan hiljaa kuiskaillen ja toinen rehvakkaasti ärräpäitä päästellen? Mitkä sairaudet voivat vaikuttaa puheen muodostuksen ongelmiin? Minkä verran puhujaan katsominen ja huulilta lukeminen helpottavat ymmärtämistä?

Äkkiarvauksella

Tavoite: Tutkia, millä perusteella teemme päätelmiä muista ihmisistä. Harjoitus johdattaa ryhmän ennakkoluuloja koskevaan keskusteluun.

Aika: 20 minuuttia.

Jokainen ottaa umpimähkään itselleen parin, jonka kanssa ei ole vielä työskennellyt. Ohjaaja kysyy, käytääkö parisi sokeria teessä tai kahvissa. Kumpikin pareista yrittää arvata vastauksen ja kertovat arvauksensa parilleen. He kertovat, osuivatko arvaukset kohdalleen. Nyt he voivat kertoa toisilleen lyhyesti, mihin heidän arvauksensa perustuivat.

Seuraavaksi vaihdetaan paria. Harjoituksen ohjaaja kysyy toisen kysymyksen, esimerkiksi onko parisi aamun- vai illanvirkku. Kysymysten tulee olla sellaisia, ettei pari voi päätellä vastausta parinsa ulkoisesta olemuksesta. Jälleen parit kertovat oman arvauksensa ja siihen liittyvät perustelunsa.

Purkuvinkkejä

Osanottajat voivat miettiä, miten usein he arvasivat oikein tai väärin. Miten he tulivat siihen päätelmään kuin tulivat? Millaisten ulkoisten vihjeiden perusteella he esittivät olettamuksiaan? Johtivatko vihjeet heidät oikeaan vai väärään? Nämä kysymykset voidaan liittää siihen, miten teemme päätelmiä ihmisistä ensitapaamisella. Jos teemme päätelmämme esim. ulkonäön, sukupuolen tai rodun perusteella, miten kaukana ennakkoluulot ovat niistä? Miten ennakkoluulot syntyvät? Millaisia ennakkoluuloja eri-ikäisillä ihmisillä on? Onko minulla itselläni ennakkoluuloja? Kerro parillesi jokin tilanne, jossa ennakkoluulot vaikuttivat tilanteeseen; mitä tapahtui... Keskustellaan kokemuksista ja ajatuksista. Löytyykö jotain yhdistäviä tekijöitä?

3. ME

Länsimaisen kulttuurin erityispiirteenä voi pitää sitä, että ihanteeksi on muovautunut ihmisen yksilöllisyys. Siitä huolimatta meidänkin perinteessämme kuuluminen erilaisiin ryhmiin on tärkeää. Me ihmiset olemme yhteisöllisiä olentoja. Emme voisi olla ihmisiä, ellemmme kuuluisi erilaisiin ryhmiin ja yhteisöihin. Ne poikkeavat toisistaan hyvin paljon kooltaan, tavoiltaan ja luonteeltaan. Osa niistä on kiinteitä ja niiden jäsenyys lankeaa ihmisille useimmiten jo syntymän perusteella. Toiset puolestaan ovat löyhempiä ja niiden jäsenyys on vapaaehtoisempaa. Pysyvimpiä ovat yleensä sellaiset yhteisöt, joiden jäsenyys on saatu eikä valittu, esimerkiksi perheet ja yhteiskunnat.

Kuuluminen ryhmään ei merkitse vain jäsenyyttä; se myös määrittää ihmistä itseään. Olen sellainen kuin olen suurelta osin juuri siksi, että kuulun tiettyihin ryhmiin. Useat ajatuksistani ja tunteistani liittyvät johonkin ryhmään. Ajattelen yhteiskunnasta ja politiikasta niin kuin monet muutkin – ajattelen kuten perheessäni, kaveripiirissäni tai tietyn harrastusryhmän ihmisten keskuudessa on tapana. Ylipäätään suuri osa ajatuksistani ja tunteistani on yhteisiä monien muiden kanssa.

Kaikilla inhimillisillä yhteisöillä on sääntöjä, jotka säätelevät yhteisön jäsenten käyttäytymistä ja ihmisten välisiä suhteita. Ryhmien säännöt voivat pyrkiä moniin päämääriin, mutta yksi tärkeimmistä on ryhmän pysyminen koossa. Mitä pienempi ryhmä on ja mitä enemmän se poikkeaa ympäröivästä yhteiskunnasta, sitä tiukempia ja näkyvämpiä sääntöjä ryhmän säilyminen vaatii.

Tärkeä osa tällaisista säännöistä ovat käyttäytymismallit, joilla ryhmän jäsenet viestivät toisilleen yhteenkuuluvuuttaan. Esimerkiksi pukeutumisen ja ulkonäön avulla ilmaistaan usein keskinäistä yhteenkuuluvuutta ja kuulumista ryhmään. Samalla erottaudutaan niistä, jotka eivät kuulu tähän ryhmään. Ryhmä asettaa usein pukeutumiselle tiukat, mutta julkilausumattomat säännöt, joita ihmisten on noudatettava ollakseen erottumatta muista ryhmänsä jäsenistä.

Erityisesti nuorten ryhmissä jäsenyys näyttää usein edellyttävän myös tietynlaisen roolin ottamista. Voi vaikuttaa siltä, että hyväksytyksi tulee vain, jos löytää sopivan roolin, jonka suojissa voi tehdä selkeän irtioton sekä lasten että aikuisten maailmasta. Roolit ovat myös tärkeä osa ryhmien toimintaa; ne huolehtivat tavallaan ryhmän työnjaosta: ryhmällä voi olla pelle, vastuunkantaja, aloitteentekijä. Koska toimimme ryhmissä koko ikämme, meillä on lukuisia vaihtuvia rooleja. Niiden sovittaminen yhteen on jokaiselle koko elämän kestävä tehtävä. Tehtävä on epäonnistunut, jos jokin rooli jää päälle ja alistaa koko ihmisen. Tämä merkitsee täydellistä riippuvuutta yhdestä ryhmästä, sen työnjaosta ja siinä saadusta hyväksynnästä.

Ihmisten on yleensä helpompi suhtautua kunnioittavasti niihin, jotka ovat tarpeeksi samanlaisia kuin he itse. Siten voi olla, että ryhmä hyväksyy ylipäätään kelvollisiksi ihmisiksi vain samalla tavoin käyttäytyvät tai pukeutuvat. Vastaavaa piirrettä on käytetty usein hyväksi sodassa. Vihollismaan ihmisistä luodaan mielikuva, joka osoittaa, että he eivät oikeastaan ole ihmisiääkään. Tällöin väkivalta heitä kohtaan voidaan helpommin oikeuttaa.

Pelkästään oman ryhmän sääntöjen mukaisen elämäntavan ja käyttäytymisen vaatiminen kaikilta ei ole oikeudenmukaista. Se, että me ihmiset olemme yhteisöllisiä, merkitsee myös riippuvuutta. Tarvitsemme toisiamme, eikä tätä tarvetta voi rajoittaa vain niihin, jotka käyttäytyvät ryhmän sopivaksi katsomalla tavalla. Kaikilla ihmisillä on ihmisarvo ja arvokkuus, joka on riippumaton niistä ryhmistä, joihin hän kuuluu. Me kuulumme kaikki ihmiskuntaan.

Kun ihminen esimerkiksi paikkakunnalle muuttamisen tai kouluasteen vaihdon takia joutuu uuteen ympäristöön, suuri osa häntä ympäröivistä ryhmistä vaihtuu. Tällöin voi olla vaikeaa löytää omaa paikkaansa. Tulokkaan minuus joutuu myllerrykseen, kun niitä kaikkia ryhmiä, joihin on tottunut samaistumaan, ei

enää olekaan ympärillä. Mieleen nousevat usein kysymykset siitä, kuka minä olen tai kuinka minä kelpaisin uusille ryhmille.

Sopeutuminen uusiin ryhmiin on vaikeaa, koska monet käyttäytymissäännöt ovat uusia. Ryhmät eivät itsekään aina osaa täsmentää, mitä ne oikeastaan vaativat, jotta tulokas voisi tulla ryhmän hyväksymäksi. Tämä johtuu siitä, että suuri osa ryhmän käyttäytymissäännöistä on kirjoittamattomia itsestäänselvyyskäsiä. Monet säännöt vaikuttavat tiedostamattomalla tasolla. Esimerkiksi puheessa ilmenevä lähes huomaamaton murrevaihtelu voi tehdä jostakusta ryhmälle kelpaamattoman – vaikka kukaan ei osaisi edes sanoa, missä vika piilee.

Uuden ryhmän tapojen opiskeleminen on hankalaa myös siksi, että oma persoona kytkeytyy vanhoihin yhteisöihin. Tämän takia kaikkien ihmisten arvokkuuden tunnustaminen tulee usein erityisen selvästi näkyviin suhteessa uusiin tulokkaisiin. Erittäin tärkeää onkin kaikin keinoin tukea niitä, joille yhteisön tai ryhmän säännöt ovat uusia ja osittain tuntemattomia.

→ **Keskustelunaiheita**

- ◆ Jos haluat, voit käyttää Me-teeman keskustelunaiheita myös ryhmätöiden aiheina.
- ◆ Mihin ryhmiin kuulun? Mainitse ainakin kymmenen ryhmää, joihin kuulut ja valitse niistä kolme tärkeintä.
- ◆ Mitä minun ryhmieni on vaikea hyväksyä? Mainitse kolme sellaista asiaa. Tarkastele kutakin edellisessä kohdassa tärkeimmäksi mainitsemaasi ryhmää erikseen. Valitse yksi ajatustapa tai käsitys, jota tämä ryhmä ei voi hyväksyä, vaikka Suomessa on myös paljon ihmisiä, jotka hyväksyvät sen.
- ◆ Valitse samalla tavoin yksi pukeutumista tai ulkoasua koskeva sääntö, jota tämä ryhmä edellyttää jäseniltään. Mainitse myös yksi ominaisuus, jota tämä ryhmä ei voi hyväksyä ihmisiltä, joiden kanssa se on tekemisissä.
- ◆ Millaisia kokemuksia sinulla on siitä, että olet tulokkaana uudessa paikassa? Mainitse tilanteita, joissa olet itse ollut tulokkaana. Miltä se on tuntunut?
- ◆ Miten nämä tilanteet ovat ratkenneet? Miten olet toiminut ollessasi tulokas? Oletko päässyt ryhmien hyväksymään asemaan tai ryhmän jäseneksi. Mitä olet eri kerroilla asettanut tavoitteeksi ja miten olet saavuttanut ne? Miksi joku ottaa koviksen roolin?
- ◆ Milloin tunnet voivasi olla avoin? Mitä hyötyä tai haittaa avoimuudesta voi olla?
- ◆ Minkälaisessa tilanteessa olet tuntenut itsesi yksinäiseksi? Mikä voi pelottaa uuteen ihmiseen tutustumisessa?
- ◆ Kuinka pitkälle toisen ihmisen miellyttämisessä sinä voisit mennä? Mitä siitä voi seurata? Miten toimit, kun huomaat, että toinen ihminen yrittää miellyttää sinua?

Kyllä – ei

Tavoite: Harjoitella kohtaamisia sekä vahvistaa päätöksentekotaitoja.

Aika: 10 minuuttia.

Välineet: Soitin, jolla voi soittaa rauhallista instrumentaalimusiikkia taustalle.

Varataan tilaa siten, että osallistujat mahtuvat liikkumaan vapaasti. Taustalle laitetaan rauhallista musiikkia soimaan hiljaisella voimakkuudella. Osallistujat lähtevät liikkumaan tilassa hiljalleen kävellen, juosta ja ryntäillä ei saa eikä koskea muihin. Osallistuja voi pysähtyä kenen tahansa eteen ja sanoa tälle ”kyllä”

tai ”ei”. Samalla katseet kohtaavat ja osallistujat väittelevät vastatusten. ”Kyllä” -sanaan vastataan ”ei” ja päinvastoin. Muita sanoja ei käytetä. Väittelyä jatketaan niin kauan kunnes toinen luovuttaa tai kyllästyy. Tällöin osallistujat lähtevät jälleen kiertämään tilassa, kunnes pysähtyvät jonkun luo väittelemään.

Purkuvinkkejä

Harjoituksen jälkeen keskustellaan, millaiselle tuntui kun toinen osapuoli luovutti? Jouduitko itse antamaan periksi? Oliko helppo saavuttaa katsekontakti?

Kenkäni kertoisivat

Tavoite: Pohtia omaa persoonaa eri näkökulmista, vahvistaa itsetuntemusta sekä harjoitella itsensä esittelyä.

Aika: Yksi esittelykierron kestää 15 minuuttia.

Välineet: Virikkeeksi kenkä, avainnippu, penaali sekä hattu.

Ryhmäjako: 20-30 hengen ryhmä on liian iso tähän harjoitukseen. Kannattaa jakautua esim. 10 hengen pienryhmiin.

Osallistujat istuvat ringissä. Ohjaaja asettaa ringin keskelle ensimmäisen virikkeen eli kengän. Tarkoitus on miettiä, mitä kenkäni kertoisi minusta. Jokainen saa hetken aikaa pohtia, mitä omat kengät mahtaisivat kertoa; kertoisivatko ne matkoista maailman ääriin vai juoksuaskelista metsäpoluilla, hyvästä hoidosta vai mukavuudenhaluisesta omistajastaan? Tämän jälkeen kaikki kertovat vuorollaan omien kenkiensä tarinan. Kierrosta käydään satunnaisessa järjestyksessä.

Seuraavan kierroksen virikkeenä on avainnippu. Mitä minun avainnippuni kertoisi minusta? Kertooko se, että omistaja on hukannut avaimet useasti? Mitä avaimenperä viestittää kantajastaan tai millaisia ovia avaimilla avautuu? Kuvailukierros käydään jälleen satunnaisessa järjestyksessä.

Samaan tapaan käydään kaksi viimeistä kierrosta, virikkeinä penaali ja hattu. Penaalilla on varmasti paljon kerrottavaa; omistaja voi olla pedantti, jonka kynät ovat aina teräviä tai luova runoilija, jonka penaalista löytyy lukuisia riimejä. Hattu kätkee sisäänsä salaisuuksia, mutta myös kantajansa hiuspehkon; se on suojanut kesätuulilta tai lumisateelta.

Harjoitus voidaan toteuttaa myös siten, että kaikki virikkeet asetetaan samaan aikaan ringin keskelle. Tällöin osallistuja voi itse valita, minkä avulla haluaa itsestään kertoa.

Purkuvinkkejä

Harjoituksen jälkeen on hyvä pohtia, miten eri näkökulmista tarkasteltuna oma persoona voi näyttää erilaiselle. Mitkä asiat vaikuttavat muiden mielikuviiin minusta, vaatteet vai aatteet? Mitä ihmiset haluavat viestiä pukeutumisellaan? Yllättivätkö muiden kertomukset itsestään – olitko pitänyt jota kuta toisenlaisena kuin hänen kenkänsä nyt kertoivat? Mistä vaikutelma on voinut syntyä?

Noloista noloin

Tavoite: Keskustella häpeää aiheuttavista tilanteista, lisätä avoimuutta ja luottamusta ryhmässä.

Aika: 15 minuuttia.

”Mikä on nolointa mitä voisi sattua? Mikä on nolointa mitä Sinulle on tapahtunut?” Näiden kysymysten avulla mietitään yhdessä tai pienryhmissä erilaisia häpeää aiheuttavia tilanteita. Mielikuvitus asettaa rajat, kun pohditaan tilanteita, joissa tekisi mieli painua maan alle häpeästä! Jokainen on varmasti kuullut myös tarinoita ”tutun tutusta”, jolle on sattunut jotain ihan kamalaa.

Keskustelun aikana osallistujat laittavat itsensä likoon kuvatessaan noloja tilanteita. Yhdessä voidaan myös miettiä, mikä tilanteista tekee niin nolon - kolaus itsetunnolle vai itselleen nauraminen. Keskustelun edetessä luottamus ryhmässä kasvaa, ja tarinat menevät henkilökohtaisemmalle tasolle. Yhdessä nauraminen on myös hauskaa!

Yhteinen ongelma

Tavoite: Harjoitella ryhmätyö- ja ongelmanratkaisutaitoja sekä kokeilla ryhmien ulkopuolisen roolia.

Aika: Yksi arvauskierros kestää noin 15 minuuttia.

Ryhmäjako: Ryhmät jaetaan satunnaisesti, esimerkiksi hiusten pituuden mukaan. Ryhmä muodostaa jonon hiusten pituuden perusteella ja jonosta muodostetaan 3-4 hengen pienryhmiä.

Yksi osallistujista menee tilan ulkopuolelle. Muiden kesken päätetään, mikä on ryhmän yhteinen ongelma. Ongelma voi olla esimerkiksi se, että vedentulo katkeaa kesken aamusuihkun tai avainnippu katoaa torille. Kun ongelma on valittu, miettivät osallistujat pienryhmissään hetken aikaa erilaisia ratkaisuja tähän ongelmaan. Ratkaisu ei saa paljastaa ongelmaa, mutta antaa vihjeitä siitä, millaisesta asiasta on kyse.

Tilan ulkopuolella ollut kutsutaan sisään selvittämään kaikille yhteistä ongelmaa. Hän saa selvittää sitä käyttämällä yhtä ainoaa kysymystä ”Mitä te tekisitte?”. Tämän kysymyksen hän esittää jokaiselle ryhmälle vuoron perään. Ryhmä vastaa vuorollaan kertoen oman ratkaisunsa: ”Me lähtisimme naapuriin kylään pyyhkeen kanssa.” tai ”Sulattaisimme jääpaloja.” Ongelman ratkaisija jatkaa kyselykierrosta niin kauan, kunnes keksii, mistä ongelmasta on kyse. Tämän jälkeen seuraava voi mennä tilan ulkopuolelle ja muu ryhmä keksii uuden yhteisen ongelman.

Purkuvinkkejä

Ongelman ratkaisijan roolista on hyvä keskustella harjoituksen jälkeen. Olo on yllättävän ulkopuolinen, kun muulla ryhmällä on ”yhteinen salaisuus”, jota ei tiedä ja joka pitää selvittää päästäkseen mukaan ryhmään. Harjoitus vahvistaa myös työskentelytaitoja pienryhmässä.

Kerro kuvalla

Tavoite: Palauttaa mieleen tunnelmia uuteen kouluun siirtyessä sekä harjaannuttaa empatiaa ja keskustelutaitoja.

Aika: 30 minuuttia.

Välineet: Erilaisia postikortteja ja lehdistä leikattuja kuvia noin 25-35 kappaletta.

Tässä harjoituksessa kuvat toimivat keskustelun herättäjinä. Tämä harjoitus sujuu parhaiten silloin, kun ryhmässä vallitsevat luottamus ja avoin ilmapiiri. Harjoituksen ohjaajan on hyvä olla tarkkana, jotta keskustelu pysyisi kaikille miellyttävällä tasolla.

Kuvat levitetään lattialle ja asetetaan istumaan lattialle kuvien ympärille. Jokainen saa valita 1-3 kuvaa, joiden avulla haluaa muistella uuteen kouluun siirtymistä. Kuvia on hyvä olla tunnelmaltaan monenlaisia, musta-valkoisia ja värikkäitä. Aluksi kaikki saavat aikaa katsella kortteja ja kuvia. Pohtimisen avuksi ohjaaja voi esittää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: - Muistatko ensimmäisen koulupäivän uudessa koulussasi? - Millaiselta siirtyminen uuteen kouluun tuntui? - Mikä oli vaikeinta siirtymisessä? - Mikä oli parasta siirtymisessä? - Mitä opit siirtyessäsi uuteen kouluun? Kuvat valitaan mielessä eikä niitä oteta käteen, sillä joku toinen voi olla valinnut saman kuvan. Omia muistoja esitellessä kuvat on hyvä nostaa ylös kaikkien nähtäville.

Tunnelmien läpikäyminen on hyvä aloittaa osallistujien omavalintaisessa järjestyksessä; joku voi haluta kertoa omat muistonsa ensin, toinen tarvitsee enemmän pohtimisaikaa. Edellä mainittujen kysymysten tapaan kukin kertoo omia muistojaan. Aina ei kuitenkaan tarvita sanoja, vaan ”kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”.

Purkuvinkkejä

Sen sijaan että keskusteltaisiin kuvavalinnoista, voidaan keskustella yhdessä niistä tunnetiloista ja hetkistä, joita kuvien avulla kerrotaan. Onko kukaan tuntenut samoin? Onko joku iloinnut samasta asiasta?

4. YSTÄVÄT

Nykyään ystävyys sijasta puhutaan usein ihmissuhteista. Ei sanota ”minulla on paljon hyviä ystäviä” vaan ”ihmissuhteeni ovat kunnossa” tai ei sanota ”minulla ei ole paljon ystäviä ja ne vähätkin ovat niin ärsyttäviä, että useimmiten tulee riita” vaan ”minulla on ihmissuhdeongelmia”. Puhumalla ihmissuhteista saadaan mukaan perhesuhteet ja muut sellaiset rakkaussuhteet, joita ei haluta suoraan rinnastaa ystävyteen. Ihmissuhteisiin mahtuvat myös vähemmän merkitykselliset ja satunnaisemmat suhteet. Tällaisia ovat esimerkiksi suhteet etäisempiin tuttaviiin ja erilaisten koulussa, työssä, harrastuksissa kohdattujen ihmisten kanssa syntyneet väljät ja lyhytaikaiset suhteet.

Puhe ihmissuhteista on väritöntä. Se kadottaa paljon siitä, mikä puheessa ystävydestä on todella tärkeää. Ystävyteen kuuluu yhteinen kokemus ja hyvä tahto toista ihmistä kohtaan. Ystävyys on erityinen ihmissuhteen muoto, jossa hyvyytemme tulee esiin. Ystävydessä ihmiset tulevat esiin parhaimmillaan. Toisinaan on jopa ajateltu, että vain hyvät ihmiset voivat olla ystäviä keskenään. Hyvä ja paha ihminen eivät sovi yhteen, ja kaksi pahaa ihmistä ajautuu väistämättä tekemään toisilleen vääryyttä ja sitä kautta ystävyys katkeaa. Me ihmiset olemme kuitenkin hyvin monitahoisia, ja vaikuttaa siltä, että voimme olla yhtä aikaa hyviä ja pahoja. Siten saman ihmisen on mahdollista olla hyvä ystäväälle ja vähemmän hyvä muille.

Ystävyys ei aina ole antoisaa. Vaikka se tuo meissä esiin hyvät piirteemme, sillä on tärkeä merkitys erityisesti silloin, kun emme ole parhaimmillamme. Koska ystävänsä kanssa voi olla oma itsensä eikä tarvitse esittää, kuuluu ystävyteen paljon erilaisten kipujen ja surujen jakamista. Jos elämä kolhii, ystävä lohduttaa. Jos tulee tehtyä tyhmyyksiä, ystävä ymmärtää.

Mutta kuinka pitkälle ystävää pitää ymmärtää? Ymmärtäminen ja hyväksyminen ovat eri asioita. Samoin on eri asia hyväksyä joku ihmisenä kuin hyväksyä kaikki hänen tekonsa. Voin ymmärtää, että ystäväni koettelee ystävyttämme kiukuttelemalla ja tekemällä vääryyttä, koska hänen täytyy purkaa oman elämänsä paineita. Tämä ei kuitenkaan merkitse, että minun täytyisi hyväksyä ystäväältä millaista tahansa käytöstä. Voin hyväksyä ystäväni ihmisenä ja olla hyväksymättä, että hän pettää minut tai itsensä. Joskus parasta ystävyttä on sanoa ehdoton ”Stop”.

Ystävyys velvoittaa molemmat osapuolet auttamaan ja osoittamaan hyvyyttä. Vaikka ystävien kesken ei vaadita mitään kaavamaisista tasa-arvoa, ystävyteen kuuluvat tasapuolisuus tai vastavuoroisuus. Esimerkiksi ihastua voi täysin yksipuolisesti, mutta ystävyttä vain yhteen suuntaan ei voi olla. Ystävyys tuo parhaat puolemmes esille juuri siksi, että siinä toteutuu ihmissuhteen molemminpuolisuus.

Koulu on otollinen paikka ystävyyspiirien laajentamiselle. Siellä samat ihmiset kohtaavat toisensa useiden vuosien ajan. Koulussa eniten ystävyys-suhteita on kunkin luokan tai kotiryhmän sisällä. Silti kaikki saman luokan oppilaat eivät yleensä tunne ystävyttä keskenään, yhdessä luokassa voi olla parista kolmesta kymmeneenkin erillistä ystävyysryhmää tai -paria.

Hyvä luokkahenki on tärkeä asia. Se tarkoittaa luokan yhteistä tunnelmaa ja sitä, kuinka hyvä luokassa on olla. Luokkahenki rakentuu monista osatekijöistä: yhteisistä kokemuksista, suhteista opettajiin ja muuhun koulun henkilökuntaan sekä ennen kaikkea ystävydestä tai sen puutteesta. Jos ystävyys-suhteet luokassa jäävät vain pienten ryhmien välisiksi ja ryhmien välillä ei tunneta ystävyttä, hyvää luokkahenkeä ei synny. Hyvän luokkahengen rakentaminen edellyttää luokan ottamista omaksi, ystävyyspiirin ja läheisyyden piiriin ulottamista koko luokkaan. Luokkatilanteisiin stoalaisten toimintamalli voidaan sovittaa hyvin; puhutaan kaikille oman luokan oppilaille samalla tavoin kuin omille ystäville.

Ystävyyspiiri on toisen ihmisen hyväksyminen. Luokkahengen kannalta tämä on ystävyyspiirin ratkaisevin piiri. Luokkahengen kehittäminen merkitsee sitä, että kaikki luokan oppilaat – myös se oven

vieressä istuva Seppo tai Maija, joka ei ole kenenkään kaveri, tai se toisesta koulusta tullut Jaana tai Igor – hyväksytään sisälle ystävyyden kehään.

→ **Keskustelunaiheita**

- ◆ Millaiset tilanteet olet kokenut vaikeina ystävyyssuhteissa? Millaisissa tilanteissa ystävyys saattaa katketa?
- ◆ Mitä olisit valmis tekemään ystäväsi puolesta? Missä tilanteissa on helppoa tai vaikeaa pyytää ystävältä apua?
- ◆ Onko sinulla ystävästäsi käsityksiä, jotka eivät pidä paikkaansa, mutta joista et halua luopua, ettet menettäisi ystävää. Millaista erilaisuutta hyväksyt?
- ◆ Jos luokassasi olisi joku, jolla ei ole yhtään ystävää, miten voisit auttaa häntä? Voisitko Sinä olla auttaja? Millaisessa tilanteessa ryhmän hierarkia muuttuu?
- ◆ Miten voi saada ystäviä uudessa tilanteessa? Mistä ystävyys rakentuu? Mitä ystävät tekevät keskenään?
- ◆ Seurustelun alkaessa saattavat vanhat ystävät jäädä, kun aikaa käytetään uuden ihastuksen kanssa. Kumpi on tärkeämpi; seurustelu- vai ystävyyssuhde? Miten voi löytää tasapainon erilaisten ihmissuhteiden välille?

Kiinalainen hippa

Tavoite: Saada kokemuksia toisen auttamisesta ja autetuksi tulemisesta.

Aika: 10 minuuttia.

Yksi osallistujista on ensimmäinen hippa. Hän yrittää ottaa muita kiinni koskettamalla johonkin kohtaan vartaloa. Kun hän osuu, on kyseisen leikkijän laitettava kätensä siihen kohtaan, johon hippa kosketti. Jos hippa osuu häneen toisen kerran, on hänen laitettava toinen kätensä tähän uuteen kosketuspaikkaan. Kolmannesta osumasta leikkijä joutuu itse hipaksi.

Ilme kiertää

Tavoite: Harjoitella kohtaamisia ja tulkita tunnetiloja ilmeistä.

Aika: 10 minuuttia.

Osallistujat asettuvat ringiin seisomaan siten, että näkevät toisensa. Ensimmäinen leikkijöistä ottaa kasvoilleen ilmeen, joka lähtee risteilemään piirissä. Ilme ”annetaan” selkeällä katsekontaktilla kenelle tahansa piirissä seisovalle. Ilmeen saa vastaanottaa vain, jos on varma siitä, että ilme on tarkoitettu juuri itselle. Leikkijä vastaanottaa ilmeen toistamalla sen itse ja lähettää sen jälleen katsekontaktin avulla toiselle leikkijälle. Puhua ei saa, vaan kaikki perustuu sanattomaan viestintään. Ilme risteilee kaikkien leikkijöiden kasvoilla, kunnes palaa sen aluksi lähettäneelle. Tämän jälkeen joku toinen leikkijä lähettää uuden ilmeen liikkeelle.

Purkuvinkkejä

Harjoituksen aikana tai jälkeen voidaan kertoa, mitä kukin ilme kuvasti. Millaisia tunnetiloja aiheuttivat oikein kurtutiset kasvot? Oliko helpompaa vai vaikeampaa lähettää liikkeelle myönteinen ilme?

Pareittain

Tavoite: Työskennellä pareittain ja herkistyä kuulemaan paria.

Aika: 25 minuuttia.

Välineet: Rauhallista instrumentaalimusiikkia ja CD-soitin; iso tila, esim. liikuntasali.

Ryhmäjako: Osallistujat jaetaan pareiksi satunnaisesti, esimerkiksi puseroiden värin perusteella (punapuseroiset ovat pari, raitapaidat ovat pari jne.).

Osallistujat liikkuvat tässä harjoituksessa rauhallisesti. Aluksi valitaan, kumpi parista on ensin ”kuljettaja” ja kumpi ”kuljetettava”. Harjoituksen aikana pari ei saa puhua, vaan kuljetus tapahtuu eleitä ja liikkeitä tulkitsemalla. Ensimmäisessä vaiheessa pari asettuu selät vastakkain. Kuljettaja lähtee liikkeelle, kävelee rauhallisesti ristiin rastiin salia. Hänen on kuljettava siten, että kuljetettava pysyy helposti mukana ja pari pysyy yhdessä selät vastakkain. Sitten vaihdetaan vuoroa, kuljettajasta tulee kuljetettava. Nyt parit asettuvat varpaat vastakkain ja kuljettaja lähtee hiljaa liikuttamaan kuljetettavaa, ohjailee häntä eri suuntiin, välillä ehkä peruuttaakin. Kun on hetken aikaa kuljettu näin, vaihdetaan jälleen vuoroa. Nyt kokeillaan kuljettamista kämmenet vastatusten, muttei kuitenkaan yhdessä. Kuljetettava asettaa kämmenet ylöspäin ja kuljettaja asettaa omat kätensä kämmenet alaspäin noin sentin korkeudelle kuljetettavan kämmenen yläpuolelle. Nyt pari lähtee liikkeelle ilman, että he koskettavat toisiaan. Pari vaihtaa hetken kuluttua vuoroja.

Purkuvinkkejä

Lopuksi on hyvä pohtia yhdessä, miten toisen eleistä oli tulkittavissa se suunta, johon täytyi kulkea? Missä vaiheessa oli kaikkein hankalinta liikkua? Oliko mukavampaa olla kuljettaja vai kuljetettava? Liikkui-ko kuljetettava sinne, minne häntä ohjattiin? Mikä saattoi olla tulkinnan esteenä?

Henkilökohtaista

Tavoite: Etsiä ryhmänjäsenten yhtäläisyyksiä ja eroja sekä keskustella ystäväyteen ja elämään liittyvistä odotuksista tai peloista.

Aika: Molempien vaiheiden työstämiseen kuluu 45 minuuttia.

Välineet: Kyniä, paperia ja lehtiä, joissa on kontakti-ilmoituksia.

Melkein jokaisessa lehdessä on ilmoitusosasto, jossa etsitään kontakteja toisiin ihmisiin. Kirjoitusten perinteinen malli on, että kirjoittaja esittelee ensin itsensä ja kuvaa sitten henkilöä, jonka kanssa haluaa kontaktia. Ensimmäiseksi parit tai työryhmät voivat koota listaa ominaisuuksista, joita ihmiset korostavat

etsiessään ystävää tai elämäkumppania. Onko niissä eroja? Esiintyykö ilmoituksissa jokin ominaisuus ylitse muiden?

Seuraavaksi jokainen voi kirjoittaa kontakti-ilmoituksen, jossa kuvailee itseään 5-7 lauseella ja sen jälkeen kertoo, mitä odottaa ystävältään sekä mitä on itse valmis tekemään ystävyiden eteen. Kirjoitukset kootaan, luetaan ääneen ja ryhmän jäsenet voivat yrittää päätellä, kenestä on kyse.

Purkuvinkkejä

Mitä odotan ystävältä ja ystävyydeltä? Mihin tarvitsen ystäviäni? Millaiset asiat haluan jakaa ystävien ja läheisten kanssa? Mitä ystävyys merkitsee minulle? Mikä on sen kaikkein tärkein piirre?

5. AIKUISENA

Antiikin Kreikassa elänyt filosofi Sokrates on ihmisten hyvään elämään kohdistuvan tutkimuksen kiistanon esikuva. Lysis-nimisessä Platonin (427-347 eKr.) dialogissa Sokrates keskustelee tämännimisen nuorukaisen kanssa ystävyydestä ja täysi-ikäisyydestä. Seuraava käännös on otettu Platonin teosten suomenoksesta, Teokset ensimmäinen osa, Otava 1977.

- *Isä ja äiti kai rakastavat sinua kovasti, Lysis?*
- *Totta kai.*
- *Eivätkö he siis toivo, että olisit mahdollisimman onnellinen?*
- *Luonnollisesti.*
- *Arveletko, että ihminen voi olla onnellinen, jos hän on orjan asemassa eikä saa tehdä mitään, mitä tahtoo?*
- *Ei toki, hän vastasi...*
- *Antavatko isäsi ja äitisi siis sinun tehdä, mitä haluat, eivätkä koskaan moiti eivätkä estä sinua tekemästä mielesi mukaan?*
- *Päinvastoin, estävät toki ja monissakin asioissa...*
- *Mistä ihmeestä he sitten oikein mahtavat sinua rangaista, kun estävät sinua niin tarkkaan olemasta onnellinen ja tekemästä, mitä tahdot?*

Lysis arvelee, että hänen vanhempiensa esittämiin kieltoihin on syynä se, ettei hän ole täysi-ikäinen. Sokrates kuitenkin osoittaa, että joissain asioissa Lysis saa tehdä juuri niin kuin haluaa, mutta joissain toisissa ei. Näin ollen pelkkä täysi-ikäisyys ei voi ratkaista sitä, saako ylipäätään tehdä asioita vai ei. Sokrateen mukaan ratkaisevaa on lähinnä se, osaammeko tehdä asiat itse vai emme. Keskustelussa ei kuitenkaan päädytä mihinkään yksiselitteiseen lopputulokseen.

Aikuisuus ei ole yksiselitteinen asia nykyaikanakaan. Toisaalta sitä pidetään tavoiteltavana tilana, jossa kypsyys ja viisaus mahdollistavat itsenäisen elämän. Toisaalta kaikki haluavat olla nuoria ja nuorekkaita. Aikuisuus ja keski-ikäisyys koetaan helposti kielteisesti paikalleen pysähtymisenä ja kehityksen päättymisenä. Monet aikuiset kadehtivat nuoria.

Itse asiassa nykyään nuoruus tuntuu joskus merkitsevän samaa kuin koko elämä. Aikuiset haluavat olla nuorekkaita ja pitää kaikki valinnanmahdollisuutensa ja ihmissuhteensa kehityksen tilassa aina hautaan asti. Myös lapsuus on katoamassa ja muuttumassa nuoruudeksi. Lapsuus on aikaa, jolloin ihmistä suojellaan joiltain asioilta; on olemassa asioita, jotka eivät ole lapsia varten.

Jos aikuisuus katoaa, menettäjiä ovat nuoret. Tärkeintä ei ole se, että aikuiset varastavat nuorten yksinoikeuden nuoruuteen, vaan se, että nuoret eivät kohtaa aikuisuutta. Yksi menetys nuorille on se, jos aikuisuutta ei ole houkuttelevaa kohdata omassa elämässä. Lysikselle täysi-ikäisyys ja kyky päättää omista asioistaan on selkeä ja tärkeä tavoite. Aikuisuus on arvokas päämäärä ja elämä tasapainoinen kokonaisuus. Eikä aikuisuuden luonne itse asiassa ole muuttunut, siihen kuuluu edelleen täysi-ikäisyys ja vastuullinen kyky päättää omista asioista. Tämä näkökulma vain uhkaa hukkaa ikuisen nuoruuden tavoittelun alle.

Nuoruus ei kuitenkaan ole ikuista eikä sen tarvitsekaan olla. Aikuistuminen ja itsenäistyminen ovat osa luonnollista kehitystä, jossa ei ole selviä rajoja. Tähän kehitykseen kuuluu vähittäinen ja monesti kanta-pään kautta opittava vastuun ja täysivaltaisuuden lisääntyminen ja omista asioista päättäminen. Itsenäistyminen ei seuraa itsestään, mutta se on tavoittelemisen arvoista – ja loppujen lopuksi antoisaakin ihmisenä kasvamista ja kehittymistä.

Aikuisuuden kohtaaminen on myös aikuisten kohtaamista. Eivät aikuiset sinänsä ole mihinkään kadonneet, itse asiassahan nykyään eletään pitempään kuin ennen. Kysymys on siitä, että nuoren voi joskus olla vaikeata kohdata aikuista ihmisenä ilman opettajan, poliisin tai nuorisotyöntekijän roolia. Aikuinen ei voi olla joka tilanteessa nuorelle kaveri, vaan hänen tulee olla myös vastuullinen aikuinen. Aikuisuushan on juuri vastuun ottamista itsestä ja muista.

Kertominen on ihmiskunnalle aina ollut tärkeää, ja tarinan kerronnalla on pitkät perinteet. Kertomuksilla on välitetty kulttuuria, esitetty varoittavia esimerkkejä, ilmaistu itseään ja nautittu yhdessäolosta. Ihminen luo kuvaa maailmastaan, rakentaa identiteettiään ja löytää paikan omassa kulttuurissaan kerronnan kautta. Kerronnalla voi tehdä päätelmiä, selittää ja luoda kuvaa ajatuksista. Kerronta on vastavuoroista, sillä kertomus kerrotaan aina jollekin.

Meidän aikuisten on syytä silloin tällöin pysähtyä pohtimaan millaisia tarinoita meillä on kerrottavana nuorille, joita kohtaamme. Millaiset tarinat omasta lapsuudestamme ja nuoruudestamme helpottaisivat aikuisen ja nuoren kohtaamisia?

→ **Keskustelunaiheita**

- ◆ Kuka on Sinulle läheisin aikuinen? Kenen aikuisen kanssa vietät mieluiten aikaa? Ketä aikuisia olet tuntenut koko ikäsi?
- ◆ Mitä aikuisuus merkitsee Sinulle itsellesi? Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia aikuisuuteen liittyy?
- ◆ Oletko itsenäinen? Missä asioissa pidät tärkeimpänä saada itsenäisyyttä? Miten aiot saavuttaa sen?
- ◆ Onko lähipiirissäsi lapsia, joille Sinä olet esimerkkinä? Millaisia oppeja tai ajatuksia haluaisit heille siirtää?
- ◆ Mitä ohjeita tai neuvoja olet saanut omilta isovanhemmiltasi tai muilta aikuisilta?
- ◆ Milloin vietät mielelläsi aikaa perheesi kanssa? Mistä Sinä luovut kun lähdet kotoa?

Minne menen?

Tavoite: Harjoitella ohjeiden antamista ja niiden noudattamista.

Aika: 15 minuuttia.

Välineet: A4-paperiarkkeja.

Minne menen on australialainen leikki. Osallistujat istuvat piirissä ja yksi, silmänsä peittänyt seisoo piirin keskellä. Piirin sisälle on johonkin sijoitettu A4-paperiarkki. Istujien tehtävä on vuorollaan antaa ohjeita, joita noudattamalla keskellä olija löytää paperiarkin.

Palautepele

Tavoite: Antaa palautetta omalle luokalle ja kertoa omista kokemuksista olla tämän yhteisön jäsen.

Aika: 20-30 minuuttia.

Välineet: Yksi tavallinen pelikorttipakka.

Korttien selityksiä:

- Punainen merkitsee positiivista.
- Musta merkitsee jotakin, joka olisi voinut olla toisin.
- Numerot kuuteen asti merkitsevät itseä.
- Numerot seitsemästä ylöspäin merkitsevät ryhmää.

Harjoituksen ohjaaja sekoittaa pakan ja asettaa sen kuvapuoli alaspäin piirin keskelle. Ensimmäinen henkilö kääntää päällimmäisen kortin ja kertoo sen pohjalta havaintojaan ryhmästä tai itsestään. Esimerkiksi risti kolmonen: kerron jonkin asian itsestäni tai olemisestani ryhmässä, jota haluan kehittää. Kun taas hertta ässän saatuani kerron jonkin ominaisuuden luokastani, josta olen nauttinut tai tullut iloiseksi. Peliä pelataan ainakin kierros. On syytä varata aikaa kommenteille ja keskustelulle.

Sananlaskun näytteleminen

Tavoite: Tutustua erilaisiin sananlaskuihin ja pohtia niiden sanomien sisältöjä.

Aika: 20 minuuttia.

Välineet: Virikemateriaalin lopussa on valmis monistesivu, josta saa kopioimalla ja leikkaamalla valmiit sananlaskukortit.

Osallistujat jakautuvat kolmen tai neljän hengen ryhmiin. Kukin ryhmä saa harjoituksen ohjaajalta esitettäväkseen yhden sananlaskun. Ryhmät saavat viitisen minuuttia aikaa miettiä ja suunnitella esitystään. Esityksessä saa puhua ja tehdä muitakin ääniä, mutta sananlaskuun kuuluvia sanoja ei saa mainita. Sananlasku voidaan esittää kokonaisuutena tai sana kerrallaan.

Purkuvinkkejä

Kukin ryhmä esittää sananlaskunsa vuorollaan, toiset ryhmät yrittävät arvata. Sovitaan kuitenkin, että ryhmä saa työrauhan, arvauksia saa esittää, kun esitys on loppunut. Miten sinä ymmärsit sananlaskun opeuksen tai viestin?

Sananlaskuja

Nämä sananlaskut löydät virikemateriaalin lopusta monistesivulla.

Joka leikin alkaa se leikin kestäköön.

Ei yksi pääsky kesää tee.

Vanha keino parempi kuin pussillinen uusia.

Ei taito ole taakaksi.

Suomalainen ei usko ennen kuin koettaa.

Ei suuret sanat suuta halkaise.

Kukas kissan hännän nostaa, ellei kissa itse.

Joka toiselle kuoppaa kaivaa, se siihen itse lankeaa.

*Parempi pyy pivossa kuin kymmenen oksalla.
Sitä kuusta kuuleminen, jonka juurella asunto.
Hymy on lyhin etäisyys kahden ihmisen välillä.
Puhuminen on kultaa, vaikeneminen hopeaa.
Parempi katsoa kuin katua.*

Roolipeli

Tavoite: Samastua tulokkaan ja hänen huoltajansa tilanteeseen.

Aika: 30 minuuttia.

Voidaan pelata koko luokan edessä. Vapaaehtoiset pelaajat kannattaa valita etukäteen ja antaa heille tilaisuus perehtyä rooliinsa.

Roolit: 1) tulokas, 2) hänen huoltajansa, 3) tulokasta kiusannut, 4) hänen huoltajansaja 5) koulun rehtori/luokanvalvoja.

Tilanne: Luokkaan on tullut uusi oppilas. Luokan on ollut vaikea hyväksyä uutta oppilasta, koska... (esim. silmälasit, lihavuus, puhetapa, maalaisuus/kaupunkilaisuus ym. Pelaajat saavat opastuksen avulla keksiä itse). Kiusaamisen ”johtoon” on asettunut oppilas 3). Kiusaamisessa on sattunut jotain isohkoa tai konkreettista, johon koulun on ollut pakko puuttua (reppu/vaatteet repeytyneet, kiusattava kaatunut ja loukannut itsensä). Tämän seurauksena kiusattu ja kiusaaja huoltajineen on kutsuttu palaveriin koulun edustajan/edustajien (voi olla useampia) kanssa. Pelaajat näyttelevät tilanteen, jonka jälkeen keskustellaan. Keskustelun jälkeen tilanteeseen voidaan näytellä erilainen loppu.

Purkuvinkkejä

Millaisia rooleja kiusaamistilanteisiin liittyy? Onko poikien ja tyttöjen tavoissa kiusata eroja? Millaisia? Mitä ajatuksia ja tunteita huoltajalla on, kun hän tulee kouluun?

Minä hämähäkinverkossa

Tavoite: Hahmottaa lähellä olevat ihmiset, oivaltaa oma verkostonsa ja pohtia omaa rooliaan suhteessa muihin.

Aika: 40 minuuttia.

Välineet: Virikemateriaalin lopussa oleva Hämähäkinverkko-monistesivu, joka kopioidaan jokaiselle sekä kyniä.

Harjoitus tehdään yksilötehtävänä. Paperin keskelle piirretään oma kuva (ulkoasulla ei väliä, se voi olla tikku-ukko tai tarkempi kasvokuva). Osallistuja lisää paperille ihmisen nimiä tai määritelmiä (bussikuski,

lääkäri, jne.), joita hän on tavannut ja joiden kanssa hän on keskustellut seitsemän edellisen päivän aikana.

Paperille kirjataan kaikki, joille on sanonut vain parikin sanaa – eli kaikki viikonaikaiset kohtaamiset. Ihmiset voi sijoittaa eri kohtiin seittiä. Jos aikaa on käytettävissä enemmän, voidaan pohtia tarkemmin ja sijoittaa ihmiset lähemmäksi ja kauemmaksi itseä sen mukaan, minkä verran heidän kanssaan on toiminut viikon aikana.

Kun jokainen osallistuja on saanut kaikki ihmiset lisättyä paperiinsa, ryhdytään täyttämään ohjaajan taululle tekemään seittiin yhtä ryhmän yhteistä verkostoa. Osallistujat voivat kertoa, keitä ihmisiä ovat viikon aikana tavanneet. Yhteiseen malliin ne voidaan nimetä yläotsikoittain; esimerkiksi opettajat, vanhemmat, kaverit.

Purkuvinkkejä

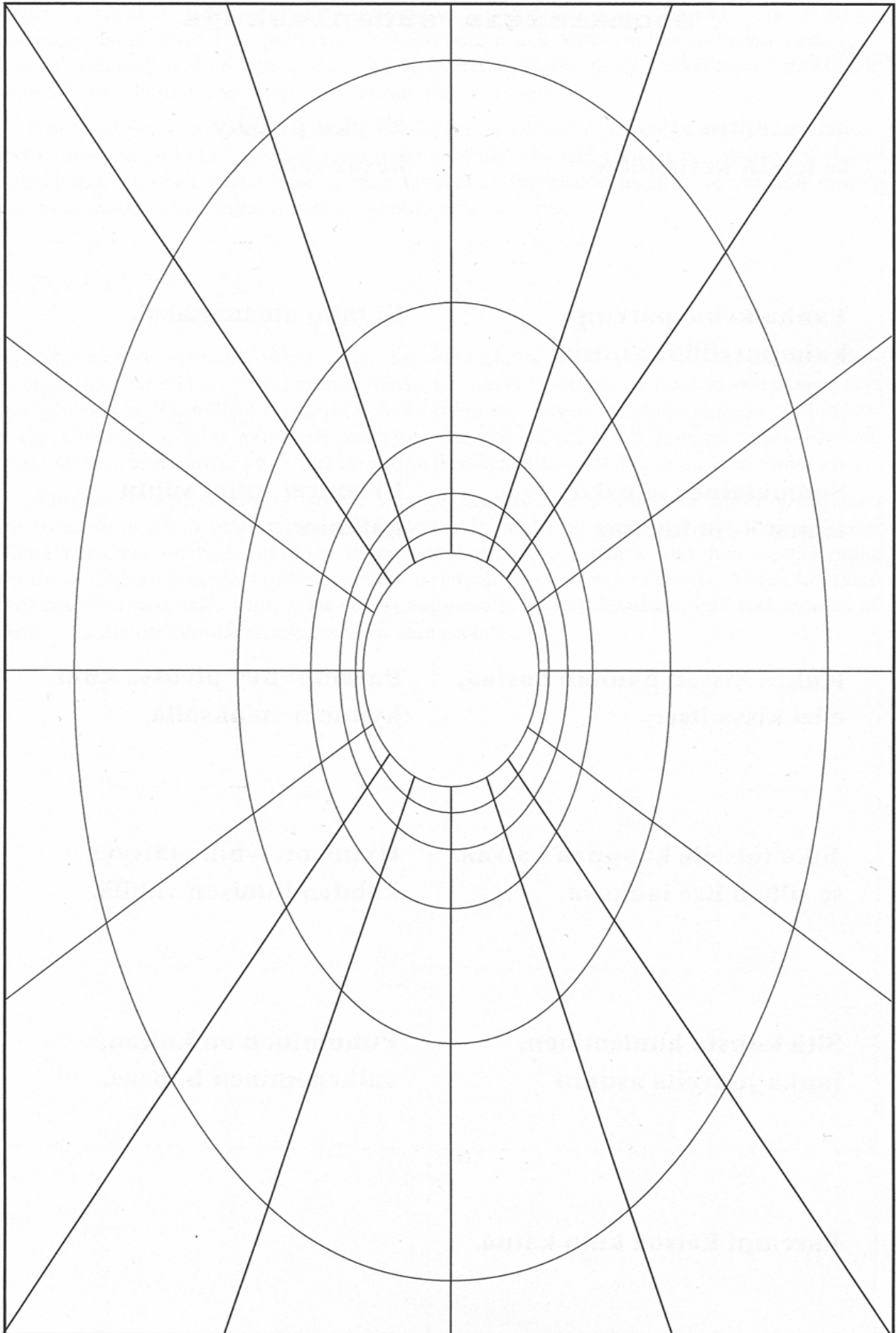
Kun yhteinen verkkomalli on valmis, keskustellaan siitä, kuinka paljon meillä todellisuudessa on ihmisiä lähellämme. Osa kohtaamisista on merkittävämpiä kuin toiset, osa pidempiä ja osa lyhyempiä. Yksinäiseksi itsensä kokeva ihminen ei usein hahmota kaikkia niitä myönteisiä kontakteja, joita jokaiselle kertyy. Joku voi tuntea, ettei kukaan välitä hänestä. Verkostosta kuitenkin huomaa, että on paljon ihmisiä, jotka ovat olemassa juuri Sinua varten.

Hämähäkinseitti osoittaa myös, kuinka merkittäviä sosiaaliset taidot ovat. Sitä miellyttävämpiä kohtaamiset ovat, mitä paremmin meillä on vuorovaikutustaitoja hallussa. Tämä harjoitus on hedelmällinen myös, jos harjoitusta ohjaava aikuinen täyttää oman seittinsä. Tämän jälkeen voidaan verrata ohjaajan ja nuorten verkostoa. Miten kontaktit poikkeavat toisistaan? Osallistujat voivat hahmotella myös tulevaisuuden verkkoaan: keitä ihmisiä heillä on lähitulevaisuudessakin seitissään?

Suomalaisia sananlaskuja

<p>Joka leikin alkaa se leikin kestäköön.</p>	<p>Ei yksi pääsky kesää tee.</p>
<p>Vanha keino parempi kuin pussillinen uusia.</p>	<p>Ei taito ole taakaksi.</p>
<p>Suomalainen ei usko ennen kuin koettaa.</p>	<p>Ei suuret sanat suuta halkaise.</p>
<p>Kukas kissan hännän nostaa, ellei kissa itse.</p>	<p>Parempi pyy pivossa kuin kymmenen oksalla.</p>
<p>Joka toiselle kuoppaa kaivaa, se siihen itse lankeaa.</p>	<p>Hymy on lyhin etäisyys kahden ihmisen välillä.</p>
<p>Sitä kuusta kuuleminen, jonka juurella asunto</p>	<p>Puhuminen on kultaa, vaikeneminen hopeaa.</p>
<p>Parempi katsoa kuin katua.</p>	

Hämähäkinverkko

Lisämateriaalia turvallisen kouluympäristön luomiseen

Ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja (UNESCO 2000)

- Opastaa ihmisoikeusjulistuksien ja -sopimusten käsittelyyn.

Kummioppilastoiminnan opas (MLL, OPH 1999)

- Käsikirja kummioppilastoiminnan aloittamiseksi.

Miks kaikki kiusaa (MLL, OPH 1998)

- Video ja virikeaineisto koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ensisijaisesti perusopetuksen 1.-6. vuosiluokilla.

Tukioppilastoiminnan opas (MLL 1997)

- Käsikirja tukioppilastoiminnan ohjaajalle.

Vääryydestä vastuuseen (OPH 2000)

- Miten ohjata lapset ja nuoret ottamaan vastuuta teoistaan.

Tiedustelut ja tilaukset: MLL:n tilauspalvelu, p. 09-34811480;

Opetushallituksen tilauspalvelu, p. 09- 77477450;

Unesco, p.09-13417245.

Lisätietoa Internetissä

www.oph.fi - Opetushallituksen sivusto

www.mll.fi - Mannerheimin Lastensuojeluliiton sivusto

www.poliisi.fi - Poliisin sivusto

www.maailma.net - Kehitysyhteistyö- ja ihmisoikeustietoa

www.ihmisoikeusliitto.fi - Ihmisoikeustietoa

www.edu.fi/koulu/vastuunportaat - Tietoa Vastuunportaat-menetelmästä

Muuta materiaalia

Elämän iloa. Toim. Tarja Pulli. 2001. Mattina.

Kulttuurien välinen kasvatus. Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry. Helsinki. 2000.

Maailman kansalaisen käsikirja -opas maailman kansalaisen kypsyysskokeen suorittajalle. Työryhmä: Allahwerdi, Elo, Hopsu, Liikanen & Parviainen. 1995. Suomen YK-Iiitto ry.

Mitä olen tehnyt ansaitakseni tämän? Suomen Punainen Risti. 1995, 2. painos.

Monikulttuurisen nuorisotyön käsikirja. Toim. Matti Cantell. 2000. Allianssi ja LK-kirjat.

Ryhmästä ryppääksi. Mikko Aalto. 2000. Tammer-Paino Oy.